

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Т.Г. ШЕВЧЕНКА

ВІСНИК

Чернігівського національного
педагогічного університету

Випуск 135

Серія: ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

*До 160-річчя від дня народження
С. Ф. РУСОВСЬКІ*

Чернігів
2016

ВІСНИК
Чернігівського національного педагогічного університету
імені Т.Г. Шевченка

Головна редакційна колегія

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор,
чл.-кор. НАПН України **Носко М.О.**

Відповідальний редактор доктор історичних наук, професор **Дятлов В.О.**

Редакційна колегія серії "Педагогічні науки": Бобир О.В., Бобир С.Л., Боровик А.М., Гаркуша С.В., Гетта В.Г., Горошко Ю.В., Грищенко С.В., Давиденко А.А., Жила С.О., Завацька Л.М., Захарук Т., Клим-Клімашевська А., Кузьомко Л.М., Ляшенко О.І., Носко М.О., Носовець Н.М., Пліско В.І., Проніков О.К., Ростовський О.Я., Савченко В.Ф., Скок М.А., Стеченко Т.О., Стрілець С.І., Торубара О.М., Третяк О.С.

Відповідальні за випуск: доктор педагогічних наук, професор **Стрілець С. І.**,
кандидат педагогічних наук, доцент **Богдан Т. М.**

За зміст публікацій, достовірність результатів досліджень відповідальність несуть автори.

Заснований 30 листопада 1998 р.
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 17500-6250 ПР від 16.11.2010 р.)

Адреса редакційної колегії:
14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53, тел. (04622) 3-20-09.

Рекомендовано до друку вченою радою
Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка
(протокол № 8 від 24 лютого 2016 року)

*Вісник Чернігівського національного педагогічного університету "Серія: Педагогічні науки"
включено до Переліку наукових фахових видань України.*

Наказ МОН України № 528 від 12 травня 2015 р.

© Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т.Г. Шевченка, 2016
© Автори, 2016

ВСТУПНЕ СЛОВО.....3

РОЗДІЛ 1 РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ С. РУСОВОЇ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Аніщук А. М.
ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ С. РУСОВОЇ
ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЕВОЇ ОСОБИСТОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ДИТИНСТВІ.....5

Байло В. В.
СУЧАСНА ШКОЛА ОЧИМА СОФІЇ РУСОВОЇ.....9

Богущ А. М.
РАКУРСИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ С. РУСОВОЇ
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА.....14

Брежнева О. Г.
"НАУКА ЧИСЕЛ..." С.Ф. РУСОВОЇ: ТРАНСФОРМАЦІЯ В СУЧАСНІСТЬ.....19

Вергунова В. С.
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО МИСТЕЦТВА
У ПОГЛЯДАХ С. РУСОВОЇ ТА К. УШИНСЬКОГО.....23

Єськова Т. Л.
ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ
РУЧНОЇ ПРАЦІ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....26

Кислий А. О., Кисла О. Ф.
РЕЛІГІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ СОФІЇ РУСОВОЇ
У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....29

Коваленко О. В.
КОНЦЕПЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ДИТЯЧОГО САДКА С.Ф. РУСОВОЇ
ТА ЇЇ РОЗВИТОК У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....33

Колотило О. М.
ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ:
ПОГЛЯДИ СОФІЇ РУСОВОЇ ТА СЬОГОДЕННЯ.....38

УДК 373.2.091: 373.24

Коваленко О. В.

КОНЦЕПЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ДИТЯЧОГО САДКА С.Ф. РУСОВОЇ ТА ЇЇ РОЗВИТОК У СУЧАСНИХ УМОВАХ

На підставі опрацювання творів С.Ф. Русової у статті проаналізовані концептуальні засади українського дитячого садка, а саме: відповідність виховного процесу науковим психологічним і педагогічним положенням про особливості розвитку дітей; пріоритет родини у вихованні дитини; індивідуалізація виховного процесу; дитячий садок як національний освітній осередок; гармонійне поєднання різних видів діяльності. Досліджено питання розвитку ідей видатного педагога в системі сучасної суспільної дошкільної освіти в Україні.

Ключові слова: концепція, концептуальні засади, засадничі принципи концепції, дитячий садок.

В Україні триває інтенсивна робота, спрямована на оновлення змісту, форм і методів освіти і виховання дітей дошкільного віку, утвердження принципів гуманізації та демократизації педагогічного процесу. Цивілізована постановка проблеми розвитку суспільного дошкільного виховання передбачає пошук певних наукових орієнтирів, звернення до тих чи інших наукових концепцій, теорій, побудову програм і методів виховання відповідно до них – у більшій чи меншій строгості або в орієнтації на кілька теорій (так звані еклектичні концепції), – зазначає О. Проскура [22, с. 53].

За "Українським педагогічним словником" С. Гончаренка: "Концепція педагогічна (від лат. *conceptio* – сукупність, система) – система поглядів на те чи інше педагогічне явище, процес, спосіб розуміння, тлумачення якихось педагогічних явищ, подій; провідна ідея педагогічної теорії" [З~~О~~шибка! **Источник ссылки не найден.**, с. 177].

В історії педагогіки та психології відомими є авторські концепції освіти і виховання Ф. Фребеля, Й. Песталотці, К. Ушинського, М. Монтессорі, Я. Корчака, В. Сухомлинського, С. Френе тощо. Ми ж ставимо собі за мету проаналізувати систему вимог до організації українського дитячого садка в працях С. Русової, які являються засадничими принципами концепції видатного педагога, зіставити концептуальні засади організації суспільного дошкільного виховання за С. Русовою та сучасні концепції дошкільного виховання, напрямки розвитку дошкільної освіти в Україні.

Проблема концепції українського дитячого садка, питання змісту його роботи, опрацьовані С. Русовою, аналізуються та обґрунтовуються в дослідженнях Н. Антоненць, Л. Артемової, А. Богущ, О. Губка, Л. Гонюкової, Г. Груць, О. Джус, І. Зайченка, Н. Калініченко, Є. Коваленко, О. Коваленко, І. Комісар, Н. Копиленко, Н. Логай, Н. Маліновської, М. І. Мельничук, З. Нагачевської, О. Пеньковець, О. Проскура, О. Пшеврацької, Т. Поніманської, І. Пінчук, О. Савченко, В. Сергеевої, О. Таран, О. Сухомлинської, О. Фролової, С. Якименко та ін.

Аналіз психолого-педагогічної спадщини С. Русової засвідчив, що над концепцією українського дитячого садка вона працювала багато років. Це була основна ідея, що об'єднує більшу частину її творів. Концепція українського дитячого садка С. Русової охоплює ряд складових: мету виховання і завдання дитячого садка, основні принципи, зміст роботи дитячого садка. С. Русова глибоко усвідомлювала важливість чіткого визначення мети і завдань виховання як для розробки теоретичних основ педагогіки, так і для практичної діяльності педагогів, тому в ряді своїх праць вона приділила значну увагу аналізу цієї проблеми.

Мета виховання за С. Русовою полягає в тому, щоб "допомогти вільній еволюції духовних і фізичних сил дитини" [18, с. 9]. Аналізуючи проблему мети виховання, С. Русова зазначала, що "тільки найпильніша увага до всіх виявів фізичного та духовного складу дитини може забезпечити досконалий розвиток духу і тіла" [19, с. 3].

Дошкільне виховання у працях С. Русової розглядається як ланка в системі шкільної і позашкільної освіти. Однак ця ланка має і свої виразні особливості, які виявляються як у загальній атмосфері педагогічного процесу ("...тут не має бути атмосфери школи, дисципліни..."), як у змісті, так і в методах роботи з дітьми.

Розкриваючи мету і завдання дошкільного виховання, С. Русова стверджувала, що "дитячий сад – це установа цілком самостійна, яка має свою власну, незалежну, високу цінність". Вона писала, що не треба дивитись на дошкільне виховання тільки як на підготовку до школи. Дошкільне виховання дає дітям найкращі засоби прожити вік у найбільш сприятливих для їх розвитку умовах, прожити радісно, набираючись цікавого знання й непомітно дисциплінуючи свою вдачу, навчаючись шанувати громадянство [16, с. 81].

Щодо завдання дитячого садка, то С. Русова зазначала, що "завдання дошкільного виховання – викликати і задовольнити такі інтереси, які, цілком відповідаючи віковій дитини, взагалі сприяли б інтелектуальному й чутливому розвитку дитини" [19, с. 3].

Ці ідеї С. Русової мають абсолютно сучасне звучання. Багаторічний досвід показав, що надмірне спрямування педагогічного процесу в дитячому садку на підготовку до школи істотно збіднило дошкільне дитинство. Мету виховання треба визначати, орієнтуючись на специфіку цього вікового періоду дитинства і на його місце в загальній схемі періодизації психічного розвитку. Важливим чинником є також конкретна соціальна ситуація, стан суспільства, рівень його культури. Мета виховання, закладена у державних документах, Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні орієнтована на те, що дошкільний вік є, насамперед, самоцінним періодом життя. А отже, кожна дитина, як ми говоримо сьогодні, виступає творцем власної картини світу, є активною стороною, тобто суб'єктом освітньо-виховного процесу, а не його об'єктом.

На нашу думку, такі ідеї С. Русової заслуговують на особливу увагу у наш час, адже зміни в освіті призвели до певних змін понятійного апарату – замість традиційного поняття "дошкільне виховання" введено поняття "дошкільна освіта". Позитивний сенс цих змін, що має забезпечити єдність і неперервність освітнього процесу, без відповідного теоретичного обґрунтування може призвести і до негативних наслідків, зокрема, до нівелювання психологічної своєрідності педагогічного процесу в дошкільних закладах.

Основу концепції українського дитячого садка, опрацьовану С.Ф. Русовою, складає система вимог, засадничих принципів. Серед них першою виступає вимога наукової відповідності виховного процесу, його зумовленості науковим даним щодо психофізичного розвитку дитини, щодо методів, адекватних для здійснення завдань виховання дітей певного віку. Саме цю вимогу С. Русова визначає як основну. Вона писала, що дитячий садок "має організовуватися на підставах науки, відповідно до сучасних певних принципів психології і педагогіки" [16, с. 177]. Розвиваючи цю проблему, С. Русова додає: "Взагалі можна сказати сміливо, що все виховання, все навчання тепер – на підставі даних психології..." [19, с. 20].

І в наш час усі прогресивні напрямки дошкільного виховання, які є у світі, змістовні програми, посібники спираються на наукові концепції, де викладаються умови розвитку дитини відповідно до її віку й індивідуальних особливостей [11, с. 16].

Наступна вимога до організації українського дитячого садка, висунута С. Русовою, полягає у тому, що пріоритет у вихованні маленької дитини має родина, і це потрібно враховувати під час організації дитячого садка. Вона писала, щоб організувати корисний для виховання і жвавий дитячий садок, "треба ставити його якнайближче до сімейних обставин дитини, треба спілкуватися з дитиною материнською мовою... Тільки тоді справжня освіта опанує дитячою голівонькою..., не риючи прірви між своїм і чужим, між сімейним і шкільним життям" [16, с. 51]. Викладаючи вимоги до вихователя дитячого садка, С. Русова зазначала, що хороший вихователь повинен піклуватись про згуртування батьків та матерів навколо дитячого садка: "Головне завдання вихователя – об'єднати їх в один широкий гурток, зацікавлений в найдорожчих своїх інтересах, в розвитку своїх дітей". Щодо форм співпраці "близького контакту" вихователя з членами родин вихованців, то С. Русова радила використовувати ті ж засоби, які вихователі використовують і нині, а саме: "упорядковувати виставки праці дітей, їх різноманітних виробів, організувати гуртки батьків і матерів, свята, в яких могли б приймати участь діти і їх батьки, різні добродійні вистави і т. ін.", а також – відвідування вихователя родин вихованців та бесіди вихователя з матерями вихованців з метою зіставлення, обговорення результатів правильності спостережень за їх дитиною [17, с. 158].

Актуально звучить ця вимога на тлі аналізу сучасних документів дошкільної освіти. Так, у Державній національній програмі "Освіта" (Україна ХХІ століття) одним з пріоритетних напрямків реформування дошкільного виховання визначена: "інтеграція родинного та суспільного дошкільного виховання", крім того зазначається, що "сім'я несе повну відповідальність за розвиток, виховання і навчання своїх дітей", а також те, що суспільне виховання покликане лише "доповнювати родинне виховання" [5, с. 5]. А в іншому документі – "Концепції дошкільного виховання в Україні" (проект) записано: "Основи духовного та фізичного формування особистості закладає сім'я. Родинне виховання в єдності з суспільним дошкільним вихованням забезпечує повноцінний та всебічний розвиток дитини" [9, с. 3]. Зіставляючи цю вимогу концепції С. Русової і положення сучасних нормативних документів, доходиш висновку, що їхня принципова спільність засвідчує загальнофілософську і педагогічну вираженість, прогностичність засадничого принципу, який був визначальним кілька десятиліть тому, зазнав нівелювання і тепер опрацьовується знову. Наявність цього принципу у працях С. Русової може бути важливим доказом правильності пошуків сьогодні.

Наступний засадничий принцип концепції українського дитячого садка С. Русової – індивідуалізація виховного процесу в дитячому садку, його відповідність віковій і природі дитини. "Індивідуалізація – то є перша вимога справедливого виховання", – підкреслювала видатний педагог [17, с. 155]. Характерною особливістю педагогічної концепції С. Русової є те, що в центрі її стоїть особистість, дитина з її природженими задатками, здібностями, потребами, бажаннями. С. Русова, шляхом аналізу праць і думок дослідників, дає відповідь на питання: що таке особистість, індивідуальність? Які головні умови, фактори і шляхи її формування та розвитку? Ця проблема висвітлюється видатним педагогом майже в усіх її працях.

Вона писала, що "...виховання є ніщо інше, як свідоме слідування за природним розвитком дитини, щоби лише деякими, наукою схваленими, засобами дати йому той напрям, що дитину перетворює в найкращу людину в індивідуальному і соціальному відношенні" [20, с. 10]. Особливо за індивідуальний підхід до дітей С. Русова виступала на початковому етапі навчання, в роботі з маленькими дітьми: "...поруч з загальними умовами первісного навчання стоїть ще психологічна вимога індивідуалізації навчання" [14, с. 186].

До пріоритетних напрямів реформування дошкільного виховання у наш час відносять "...удосконалення навчально-виховного процесу в дошкільних закладах з урахуванням особистісних якостей, стану здоров'я, природних задатків дитини" [5, с. 5]. А серед основних засад Концепції дошкільного виховання в Україні (проект) визначено: "...максимальне пристосування до природи дитини, до її вікових, статевих та індивідуальних особливостей, до фізіологічних, психологічних (генетичних), національних рис" [9, с. 4].

Ця вимога до організації українського дитячого садка, опрацьована С. Русовою, знайшла сучасне звучання, зокрема і у зверненні до майбутніх педагогів. О. Савченко: "... людина – не засіб, а мета, тому не дитину треба пристосовувати до системи освіти, а школу до неї" [21, с. 5].

Зіставляючи цю вимогу концепції С. Русової і засади сучасних документів з дошкільної освіти, приходиш до переконання в абсолютній сучасності звучанні цієї вимоги. Повернення дошкільного виховання до принципу індивідуалізації виховного процесу, його відповідності вікові і природі дитини, який відстоювала С. Русова, і відхід від нівелювання особистості дитини, що було характерним для навчально-дисциплінарної моделі організації роботи дошкільного закладу упродовж десятиліть, свідчить про те, що цей принцип С. Русової позачасовий.

Наступний засадничий принцип концепції українського дитячого садка за С. Русовою полягає у тому, що дитячий садок має бути весь проянений національним духом свого народу. Віддаючи належне ідеї М. Монтесорі про необхідність вільного розвитку дитини, необхідність вивчення психофізіологічних особливостей дитини, пише О. Сухомлинська, С. Русова вибудовує свою систему дошкільного виховання, відштовхуючись насамперед від необхідності виховання дошкільників на національному ґрунті [22, с.5]. Дитячий садок, за переконанням С. Русової, має закладатись так, як колись у XVI–XVII столітті закладався національна школа – на демократичному ґрунті [17, с. 177]. Розвиваючи цю позицію, С. Русова подає філософсько-психологічний аналіз характерних рис українського народу, його особливостей [14, с. 186–187].

Розвиваючи ідеї К. Ушинського, С. Русова ще на початку XX ст. обґрунтувала засади національного дошкільного виховання, а її думки про те, що лише національне виховання є надзвичайно впливовою силою у формуванні національного характеру, національної психології людини, набули актуальності у наші дні. Свою позицію щодо цієї проблеми вона висловила так: "Міцнішою нацією в наші часи виявляє себе та, яка краще других вичерпала у своєму вихованні свої глибинні національні скарби й національній психології дала вільний розвиток" [17, с. 177].

Національний дитячий садок С. Русова розглядала як виховний заклад, виховний та освітній процес у якому ґрунтується на культурі народу, до якого належать діти [14, с. 185–186]. Уточнюючи цю думку, С. Русова додає, що дитячі садки, "маючи діло з дуже ніжним матеріалом, принесуть велику користь тільки тоді, коли вони по змозі будуть триматися національного ґрунту", а розпочинати таке виховання потрібно з "дитячої коліски" [17, с.180].

Актуально звучать думки С. Русової про національне виховання у наш час. Вони знайшли продовження у сучасній Концепції національного дитячого садка в Україні (проект). В ній зазначається, що специфіка сучасного українського національного дитячого садка полягає "...у виразній перевазі в системі виховання і розвитку дітей власне українського: мови, фольклору, художньої літератури, образотворчого мистецтва, музики, народних звичаїв, форм і способів поведінки. Це творитиме для них національну культуру світу, формуватиме національну психологію, самосвідомість і національну гордість – обов'язкові складники духовно багатой особистості" [9, с.11].

Всебічне і глибоке творче використання психолого-педагогічної спадщини С. Русової допоможе у розв'язанні проблеми розбудови національного дитячого садка, допоможе уникнути того, що основною вимогою національної системи освіти і виховання іноді визначають тільки фольклоризацію або цикл народознавчих предметів. Не може викликати сумніву важливість цієї вимоги, однак спроможність концепцій визначається системою вимог чи ідей і зв'язками між ними, їх підпорядкування меті створення національної системи освіти у контексті світових здобутків педагогічної науки і практики.

Наступними в концепції С. Русової є група вимог, що визначають зміст роботи дитячого садка. Проблема відбору відповідного змісту освіти сьогодні є серед найбільш актуальних. Вона стала предметом широкого обговорення у наукових колах – серед філософів, психологів, педагогів, фізіологів, серед педагогів-практиків, серед батьків, у засобах масової інформації.

Ця проблема є предметом дослідження багатьох науковців (А. Богуш, Г. Беленька, Н. Бібік, М. Вашуленко, Н. Гавриш, О. Кононко, В. Кремінь, К. Крутій, Т. Панасюк, Т. Піроженко, О. Проскура, О. Савченко, О. Сухомлинська та ін.). Особливо ця робота активізувалась у період оновлення Державного стандарту освіти для початкової школи (проект). Важливість проблеми змісту освіти підкреслила О. Савченко зазначаючи, що через засвоєння змісту освіти особистість готується до збереження й розвитку культури (у широкому її розумінні). Тому зміст шкільної освіти, навіть у

початковій школі, не може бути вузьким. Він має жити різними джерелами, серед них найголовніші – наука, виробничі технології, краєзнавство, людинознавство, педагогічні й психологічні знання тощо”.

Великої уваги визначенню змісту освіти надавала С. Русова. Для дошкільної ланки і початкової школи, на її думку, основний зміст має складати природознавство "як джерело найпотрібнішого наукового знання, як найкраща дисципліна розуму, що призвичаює дитину до пильних спостережень, до послідовних висновків, як предмет, що має найкращий моральний і естетичний вплив на виховання дитини" [18, с. 21]. Саме природу С. Русова ставила на перше місце, визначаючи зміст цієї роботи: "Щодо окремих "наук", які найкраще задовольняють першу цікавість дітей, то серед них на першому місці треба поставити природознавство" [14, с. 197]. Вона писала, що наші діти повинні стояти якнайближче до природи [17, с.177], а далі додавала: "Хай дитина сама п'є з природи" [14, с.194], адже це – "джерело невичерпних і різноманітних знань", "велика книга життя, в якій треба дітей навчити читати" [15, с. 56].

На нашу думку, ідеї С. Русової щодо ознайомлення дітей з рідною природою є для педагогів-дошкільників науково обґрунтованим і практично апробованим варіантом реалізації виховної та освітньої мети засобами природи. Подібні ідеї обґрунтовують і сучасні дослідники, такі як: Г. Беленька, Н.Гавриш, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Яришева та ін.

Наступна вимога до організації українського дитячого садка, опрацьована С. Русовою, полягає в тому, що основу змісту дошкільної освіти мають складати, крім природознавства, і різні види мистецтва.

Формулюючи завдання естетичного виховання, С. Русова на перше місце ставить такі: розвиток свідомості; розвиток естетичного смаку до найкращого приймання художніх вражень; виклик почуття краси, вимоги гармонії і в житті, і в душі своїй, і в творах майстрів, і в наших власних творах і вчинках [17, с. 178]. Крім того, видатний педагог окреслила і завдання естетичного виховання: формування художнього сприйняття; набуття дітьми естетичних знань; розвиток творчих здібностей; формування бажання вносити красу в навколишнє; вироблення у дітей особистих уявлень і поглядів на мистецтво.

Щодо засобів естетичного виховання, то С. Русова виділяє красу і гармонію в природі, творах мистецтва, побуті, поведінці людей. Але провідним засобом естетичного виховання і виховання взагалі вона називає національне мистецтво. Принцип концепції українського дитячого садка С.Ф. Русової, що основу змісту дошкільної освіти мають складати разом з природознавством і різні види мистецтва, не втратив, а навпаки, набув неабиякої актуальності в наш час, оскільки прилучення дитини до краси і гармонії, до світу мистецтва, пробудження її творчих сил і бажань займатись різними видами художньої діяльності – надзвичайно важливе завдання сучасного етапу розбудови дошкільної освіти в Україні [1].

Стрижнем концепції С. Русової є навчання дітей рідною мовою. Спираючись на праці О. Потебні, С. Русова розглядає рідне слово, мову як джерело національного світобачення. Вона писала, що "головна вартість мови не в ній самій, а в тому, що як тільки дитина її опанує, то мова стає для неї головним знаряддям для здобування знання" [19, с.10].

Опрацьовуючи тогочасні психологічні та педагогічні дослідження про те, що розвиток мови тісно пов'язаний з розвитком мислення, що мова і думка знаходяться у нерозривній єдності, С. Русова підкреслювала: "Мова формує думку дитини, керує нею, веде дитину шляхом розвитку загальної культури" [17, с.107]. Тому головне у розвитку мови дошкільників, – підсумовує педагог, – розбудити розумові здібності, навчити правильно висловлювати свої думки.

Аналіз шляхів розвитку мовлення дітей, визначених С. Русовою, дає підстави зазначити, що вони такі ж, які нині введені у зміст Базового компоненту дошкільної освіти [1] та в програми, за якими працюють педагоги дошкільних закладів. Сучасні дослідження проблеми виховання і навчання дітей рідною мовою (А. Богущ, Н.Гавриш, А. Гончаренко, Н. Дзюбишина-Мельник, К.Крутий, Н. Малиновська, О. Хорошківська та ін.) підтверджують думки С. Русової про тісний взаємозв'язок рідної мови та національної культури, про те, що "тільки рідною мовою розвивається душа і розум дитини".

Таким чином, є підстави для висновку, що розроблена С.Ф. Русовою система вимог до організації українського дитячого садка, які лягли в основу концепції видатного педагога, на сьогодні є найбільш обґрунтованою. "Система національної педагогіки С. Русової – система, – зазначив О. Губко, – яка за пристрасністю відстоювання ідей національної школи не має аналогів у світовій педагогіці" [4, с.15]. Гармонійне поєднання традицій, народної педагогіки з новітніми науковими здобутками національної і світової педагогічної думки – це ті "золоті ключі", які знаходимо в історії розвитку педагогічної думки в Україні, зокрема, у працях С. Русової. Результати впровадження концепції С. Русової у дошкільних закладах України переконливо засвідчують її відповідність сучасним вимогам [23, с. 56-104].

Використані джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти [Електронний ресурс] / Затв. наказом МОН України "Про затв. Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція)" від 22.05.2012 №615/ Режим доступу <http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/basic1/>
2. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В.Г.Кременя. – К., 2009. – 185 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Губко О.Т. Формування національної свідомості юнацтва у світлі ідей Софії Русової / О.Т. Губко // Рідна школа. – 1992. – № 1. – С. 13–16.

5. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття) // Освіта. – 1993. – грудень. – №№ 44–46. – С. 1–15.
6. Закон України "Про дошкільну освіту" [Електронний ресурс] (зі змінами і доповненнями) / Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
7. Зайченко І.В. Педагогічна концепція С.Ф. Русової: Навч. пос. для студ. пед. спец. вузів / І.В. Зайченко / Передм. М.Д.Ярмаченка. – 3-вид., доп. і переробл. – Чернігів: РВК "Деснянська правда", 2006.-232 с.
8. "Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 р." (проект) / Нац. Ін-т стратегічних досліджень // Стратегічні пріоритети. – 2009.– №3(12).– С.11-30.
9. Концепція дошкільного виховання в Україні (проект). – К.: Освіта, 1993. – 16 с.
10. "Національна стратегія розвитку освіти на 2012-2021 роки" [Електронний ресурс] / Схвалена Указом Президента України 25.06.2013 р. №344/213 / Режим доступу: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/pats_strategia.pdf
11. Національна доктрина розвитку освіти / Затверджена Указом Президента України 17.04.2002 р. №347/2002 // Дошкільне виховання. – 2002. – №7. – С.4–8.
12. Проскура О. Софія Русова й концепція українського дитячого садка / О.Проскура // Дошкільне виховання. – 1991. – № 10. – С. 16–18.
13. Пшеврацька О.В. Психолого-педагогічні засади організації суспільного дошкільного виховання в працях С. Ф. Русової: дис. .. канд. пед. наук: 13.00.08 / Пшеврацька О. В.; Київ. міжрег. ін-т удоск. вчит. ім. Б.Грінченка. – К., 2002. – 190с.
14. Русова С.Ф. В дитячому садку // Русова С. Вибрані педагогічні твори. – К.: Освіта, 1996. – С. 185–201.
15. Русова С.Ф. Весна і діти // Софія Русова і Галичина: Зб. стат. і матер. Упор., прим., дод. З.І. Нагачевська. – Ів.-Фр.: Вік, 1996. – С. 56–57.
16. Русова С.Ф. Дитячий сад на національному ґрунті / С.Ф.Русова // Світло. – 1910. – № 3. – С. 44–54.
17. Русова С.Ф. Дошкільне виховання // Русова С. Вибрані педагогічні твори / С.Русова. – К.: Освіта, 1996. – С. 34–184.
18. Русова С.Ф. Нова школа / Барви творчості. – К., 1995. – С. 18–30.
19. Русова С.Ф. Нові методи дошкільного виховання / С.Ф. Русова. – Прага: Сіяч, 1927. – 112 с.
20. Русова С.Ф. Теорія і практика дошкільного виховання / С.Ф. Русова. – Львів, Краків, Париж: Просвіта, 1993. – 125 с.
21. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи / О.Я.Савченко. – К.: Абрис, 1997. – 416 с.
22. Сухомлинська О.В. Софія Русова в контексті розвитку педагогічної думки // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч України. – Матеріали Всеукр. пед. читань. – Кн. 1. / Відп. ред. Коваленко Є.І. – Чернігів, 1996. – С. 1–7.
23. Теоретичні підвалини розвитку суспільного дошкільного виховання // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта: Науково-методичний посібник / За ред. В.Г. Слюсаренка, О.В. Проскури. – К.: ІЗМН, 1998. – С. 53–56.
24. Ушинский К.Д. О народности в общественном воспитании. Воспитание и характер // В кн.: К.Д. Ушинский, Избранные педагогические произведения. – М.: Просвещение, 1968. – С. 268–284.

Kovalenko O.

CONCEPT OF UKRAINIAN KINDERGARTEN S.F. RUSOVA AND ITS DEVELOPMENT IN MODERN CONDITIONS

In the history of pedagogy and psychology are known copyright concepts of education and upbringing Friedrich Froebel, J. Pestalozzi, K. Ushinsky, M. Montessori, J. Korczak, B. Sukhomlynsky, C. Freinet and others. Based on the study of heritage in S. Rusovoyi article the conceptual basis of the outstanding Ukrainian kindergarten teacher. Analysis of papers S. Rusova showed that the concept of Ukrainian kindergarten she worked for many years. This was the main idea that unites most of her works. The concept of Ukrainian kindergarten S. Rusova covers a number of components: the purpose and objectives of education in kindergarten, the content of education for kindergarten. Meta S. Rusovoyu is to "help free the evolution of spiritual and physical strength of the child." Pre-school education in the writings of S. Rusova seen as a link in the school system and adult education. However, this link has its own distinct features that are both in the general atmosphere of the educational process, both in content and in the working methods of ditmy. Rozkryvayuchy goals and objectives of preschool education, S. Rusova argued that the task of pre-school education to promote intellectual and sensitive development. The article states that the basis of the concept of Ukrainian kindergartien, prepared Rusov C., makes system requirements, fundamental principles. The basic principles of kindergarten, she relates: matching educational process scientific psychological and pedagogical features of the regulation on children; priority families in the education of the child; individualization of the educational process; Kindergarten as a national educational center; a harmonious combination of different activities. In the article the issues of outstanding ideas teacher in the public system of modern preschool education, the modern concept of preschool education, preschool education development trends in Ukraine.

Key words: concept, conceptual basis, fundamental principles concept, Kindergarten.